

SAMENVATTING

Vakbonden en sociaal protest in Argentinië (1969-1974)

Een onderzoek naar de "Luz y Fuerza"-vakbond te Córdoba.

INLEIDING

1. De probleemstelling

In de periode 1969-1972 vonden er op verschillende plaatsen in Argentinië opstanden plaats en andere uitingen van massale politieke mobilisering. Daarmee protesteerden de arbeidersklasse en/of facties van brede bevolkingslagen tegen het door het militaire regiem gelanceerde ontwerp voor de "Revolución Argentina" (1966-1973). In Córdoba was het verzet in verschillende opzichten van bijzondere betekenis. Het culmineerde in massale acties zoals de "Cordobazo" in 1969 en de "Viborazo" in 1971. Het maakte bovendien deel uit van een voortdurende sociale strijd die - zij het op beperkter schaal - doorging tot het aan de macht komen van de Peronistische regering in mei 1973. Bijzonder was ook tenslotte, dat het protest werd gekanaliseerd via de lokale vakbondsorganisatie, voornamelijk de "Confederación General del Trabajo", CGT. Verschillende vakbonden in Córdoba stonden onder linkse - Peronistische of Marxistische - invloed. Hun acties ontmoetten onverschilligheid of tegenwerking bij de nationale CGT en vormen een uitzondering in het syndikale beeld van zowel Argentinië als Latijns Amerika als geheel.

De ongebruikelijkheid van het gedrag van de Cordobese vakbonden bevestigt het voortbestaan van een onderzoeksprobleem dat aansluit bij een klassieke discussie naar de aard van het vakverbond, de mogelijkheden en beperkingen van de vakbondsactie. In deze discussie staan verschillende vragen centraal. Als de nadruk wordt gelegd op die aspecten van de organisatie welke betrekking hebben op syndikale actie, kan men de vragen stellen of de vakbond doelstellingen kan nastreven die mede de omverwerping van de bestaande sociale orde inhouden. Wat zijn

de mogelijkheden tot politieke en ideologische strijd? Wat zijn de implicaties en beperkingen van die strijd in een perifeer kapitalistisch kader? Als we daarentegen de nadruk leggen op het gedrag van verschillende categorieën binnen de vakbond (leiders/aktivisten/militanten) kunnen we ons afvragen welke mogelijkheden die kontekst biedt tot het ontwikkelen van verschillende strategieën in de strijd van de arbeidersklasse.

Welke beperkingen en hindernissen ontmoet het nastreven van een mogelijk revolutionaire taak?

Deze studie wenst een bijdrage te leveren aan de discussie via een analyse van de ervaringen van één van de bonden die een voorname rol speelde in zowel de "Cordobazo" als de "Viborazo" en in het latere sociale en vakbondsprotest: "el Sindicato de Luz y Fuerza de Córdoba". De sekretaris-generaal daarvan, Augustín Tosco, was tegelijkertijd één van de belangrijkste leiders in de gehele situatie.

Zowel in het academische denken als in dat van de traditionele linkse kringen, bestaat de neiging de economische integreerende rol van het vakverbond te benadrukken. Daarbij verwaarloost men een heel gamma van andere mogelijkheden, speciaal op het politieke en ideologische terrein. Ons onderzoek daarentegen kent een andere invalshoek. Vanuit de analyse van concrete ongebruikelijke gebeurtenissen, van de aard van de behaalde suksessen en ondervonden beperkingen, is het mogelijk de levensvatbaarheid en draagwijdte te peilen van alternatieve syndikale strategieën.

2. Geschiedenis van het onderzoek

Het werk is gebaseerd op gegevens ontleend aan verschillende bronnen en maakt gebruik van verschillende technieken. Het eigenlijke onderzoek heeft ongeveer twee jaar geduurd. Het gaat om een verkenning en daarom hebben we de methode gehanteerd van de diepgaande analyse van een a-typische geval. We bedienden ons speciaal van intensieve interviews en van participerende waarneming van het dagelijks leven in de vakbond. Het gebruik van schriftelijke bronnen en van statistisch materiaal was eveneens belangrijk om de geschiedenis van de bond voorafgaande aan het onderzoek, te kunnen rekonstrueren.

EERSTE DEEL

Hoofdstuk I

In dit hoofdstuk behandelen we verschillende theoretische benaderingen van de betekenis van de vakbond in centrale kapitalistische formaties: het academische denken, het orthodoxe Leninisme en het niet orthodoxe Marxisme. Volgens ons geeft alleen het laatste een bevredigende benadering van het onderzoeksprobleem, hoewel we enkele onderontwikkelde aspecten van die benadering behandelen, speciaal wat betreft de problematiek van het klassebewustzijn. Vervolgens worden de verschillende aspecten van het vakbondsgedrag nader gespecificeerd: 1) de mechanismen van externe beheersing (economisch, politiek, ideologisch); 2) de mechanismen van interne beheersing; 3) de structurele factoren; 4) de conflicten die kunnen ontstaan bij het gelijktijdig nastreven van verschillende soorten actie (economisch, politiek en ideologisch); 5) het conjunktuurverloop en de beperkingen voortvloeiend uit het ontwikkelingsproces van een gegeven nationale formatie.

Bij de analyse van de mechanismen van externe beheersing, alsmede bij de behandeling van de in punt 5 genoemde factoren, verwijst de tekst van verschillende hoofdstukken naar de sociale krachten werkzaam in de nationale en lokale kontekst van de bond, zowel in het heden als in het verleden. Voor een analyse van de interne beheersing alsmede van de factoren genoemd in punt 3 en 4 is het volgens ons nodig een organisatie-model te ontwikkelen dat de nadruk legt op de interactie tussen verschillende deelgroepen: het kader, de actieve minderheid (militanten/activisten) en de achterban. Het schema dat we daartoe hebben ontwikkeld benadrukt overwegend - hoewel niet uitsluitend - de machtsrelaties binnen het vakbondskader. Daartoe worden ten eerste de verschillende deelgroepen opererend binnen de bond, geïdentificeerd. Gelet wordt op hun klassepositie, hun doelstellingen en de verschillende hulpmiddelen tot hun beschikking zoals ontleend aan de externe omgeving als wel geleverd door de interne dynamiek van de organisatie.

Vanuit deze optiek valt het door de vakbond gevolgde actie-

beleid te bezien als de resultante van de interactie tussen verschillende krachten die een positie innemen in overeenstemming met de doeleinden van de bond, dan wel in oppositie daartegen en de rijkdom van de hulpbronnen waarover ze kunnen beschikken bij het nastreven van hun doeleinden. Van belang is ook de druk uitgaande van hun interne en externe structuur op nationaal en lokaal niveau die hun streven begunstigt, bemoeilijkt of verhindert. De toepassing van het model op het specifieke geval van de bestudeerde vakbond "de Luz y Fuerza" geschiedt in hoofdstuk V.

Hoofdstuk II

In dit hoofdstuk wordt de ervaring van "Luz y Fuerza" geplaatst in de lokale en nationale historische kontekst. Dit gebeurt middels een overzicht van de sociaaleconomische ontwikkeling en van de klassenstructuur op nationaal en regionaal niveau gedurende de bestudeerde periode. Dit hoofdstuk is tevens een inleiding tot het ingewikkelde Argentijnse vakbondspanorama in die periode. De nadruk ligt echter op de periode 1966-1974, of, nauwkeuriger gezegd op de fase van de "Revolución Argentina" (1966-1973), met een korte uitweiding naar de postperonistische dekade (1955-1966) die essentieel is voor het begrip van de latere gebeurtenissen.

De noodzakelijke verwijzingen naar de eerste twee peronistische regeringen (1946-1955) alsmede de derde (1973-1974) zijn verwerkt in de behandeling van de geschiedenis van de vakbond.

TWEEDE DEEL

Hoofdstuk III

In het tweede deel concentreren we ons op de "Luz y Fuerza"-vakbond. In dit hoofdstuk beschrijven we enkele aspecten van de structuur, het gedrag en de ideologische oriëntatie van de bond in de periode van ontstaan en konsolidatie (1944-1965), die van betekenis zijn voor de latere ontwikkeling: de fasen van opkomst en neergang van het "Sindicalismo de Liberación" (1966-1974).

Hoofdstuk IV

Hoofdstuk IV

Vanaf de "Revolución Argentina" ontstaat er geleidelijk aan een nieuwe opvatting van de politieke doelstellingen van de bond en de rol van de arbeidersklasse, samenhangend met een veranderende "visión del mundo" binnen de organisatie. Parallel daaraan verschijnt "Luz y Fuerza" als één van de leidinggevende bonden in de arbeidersstrijd op nationaal niveau en komt Tosco naar voren als één van de belangrijkste vakbondsleiders. Hij wordt het symbool voor een syndikale opvatting die wat praktijk en ideologie betreft ingaat tegen de nationale CGT.

Deze ontwikkelingen worden hier beschreven vanuit het perspectief van de externe waarnemer en op basis van schriftelijke bronnen. Bij de rekonstruktie van de geschiedenis van de bond in deze periode wordt speciaal rekening gehouden met de verschillende externe beperkende factoren.

Hoofdstuk V

In dit hoofdstuk wordt de vakbondsstrijd gezien vanuit het gezichtspunt van de sociale krachten werkzaam binnen de organisatie. In tegenstelling tot de voorgaande verhandelingen zijn we erop uit na te gaan, via de opvattingen van verschillende deeltkategorieën, hoe de algemene politieke doelstellingen van "Luz y Fuerza" en de visie op de vakbond als "hefboom tot bevrijding" ("palanca de liberación") werden gekoncretiseerd en hoe degenen zich gedroegen die belast waren met de uitvoering van het beleid. De analyse van het interne functioneren van de bond verkreeg als leidinggevende kracht in de strijd tegen de militaire dictatuur. De concrete doelstellingen voortvloeiend uit de conceptie van het "Sindicalismo de Liberación" laten zien dat de economische belangenbehartiging vergeten noch verwaarloosd werd, maar dat de suksessen op het terrein van de politieke mobilisering en bewustmaking beperkt zijn gebleven. Denktrant en verwachtingen van de verschillende participanten vallen soms samen, terwijl in andere gevallen duidelijke tegenstellingen optreden. Hoe is het dan mogelijk dat "Luz y Fuerza" in Córdoba intertijd de leidinggevende bond werd in de arbeidersbeweging? Teneinde deze schijnbare tegenstelling te kunnen verklaren belichten we

het beleid van de bond vanuit het in hoofdstuk I ontwikkelde model van de interacties binnen een organisatie. We besluiten met de suggestie dat de diskrepantie tussen het publieke imago van de bond en het intern functioneren van de organisatie niet toevallig is. Het is evenmin het resultaat van een beleid gericht op het verwerven van persoonlijke macht en politiek aanzien door Tosco, zoals sommigen hebben gesuggereerd. We hebben hier te maken met een deel van een samenhangend patroon, het resultaat van het gelijktijdig opereren van verschillende factoren: de verwachtingen, beleidsopvattingen en hulpbronnen van de verschillende participanten. De verschillende door het "Consejo Directivo" (de leiders) nagestreefde doeleinden riepen tegenstrijdige stromingen op en vereisten een naar omvang en kwaliteit verschillende inzet van hulpbronnen. We wijzen eveneens op de beperkingen opgelegd door de noodzaak de economische belangenbehartiging in engere zin niet uit het oog te verliezen, het overwicht van de "Lista Azul y Blanca" aangevoerd door Tosco en de opvattingen van laatstgenoemde omtrent de Argentijnse ontwikkeling, de revolutionaire methode en de mogelijkheid allianties aan te gaan door de arbeidersklasse. Vermoedelijk moet ook rekening worden gehouden met de persoonlijke politieke aspiraties van Tosco en de specifieke geaardheid van de bond zelf.

Deze omstandigheden stimuleerden een politiek en ideologisch aktiemodel dat zich meer richtte op het mobiliseren van de Regionale Afdeling van de CGT dan van de achterban. En meer op een inspanning tot het bewust maken van de gevolgen van de strijd aangevoerd door de vakbond dan van een poging een en ander te plaatsen in het kader van de dialektische verhouding tussen theorie en praxis uitgevoerd door het vakbondsbestuur zelf.

De strategie gevolgd door de bond kende enkele hachelijke aspecten. Ten eerste waren de resultaten van de mobilisering en bewustmaking van de achterban beperkt - zoals door zowel het C.D. als de "Minoría Activa" is erkend. Die apathie zou ook wel eens verband kunnen houden met de aard van het vakbondsbestuur.

Ten tweede was de politieke rol van de bond gebaseerd op vakbondsdiscipline in een omgeving die de strijd begunstigde:

op het sociale vlak bestond er overeenstemming tussen de arbeidersklasse en geallieerde fracties tegen de politiek van het militaire regime. Op het organisatorische vlak was er aansluiting mogelijk bij strijdbare peronistische bonden. De mogelijkheden tot het vervullen van een politieke rol was afhankelijk van het zich handhaven van deze begunstigende omstandigheden waarop de bond echter geen invloed kon uitoefenen. Deze externe afhankelijkheid en de kwetsbaarheid van de vakbondsactie blijken uit de volgende hoofdstukken.

DERDE DEEL

Hoofdstuk VI en VII

In detail wordt de achteruitgang beschreven van het "Sindicalismo de Liberación" gedurende de periode september-december 1973. Parallel daaraan worden de lotgevallen belicht van de syndikale achterban en wel speciaal de conflicten en spanningen voortvloeiend uit de poging van een gedeelte van de "Minoría Activa" om tot een nieuwe strategie in de politieke en ideologische strijd te komen. (Het betreft de "Agrupación de Activistas de Luz y Fuerza" en het "Comité de Estudios de EPEC"). Vervolgens beschrijft hoofdstuk VII de laatste fase in de achteruitgang, januari-mei 1974, de opkomst van de eis tot zeggenschap in het bedrijf via de "rebellie van de technici en ingenieurs", alsmede de laatste vakbondsstrijd gedurende juni-oktober.

Gedurende de periode bestreken door beide hoofdstukken beperken een aantal factoren het vervullen van verschillende functies door de bond. De verkiezingsstrijd wekte nieuwe hoop. Verder voerde de nieuwe regering een tegemoetkomende economische politiek, zij het met zekere beperkingen. Binnen de arbeidersklasse treedt verdeeldheid op evenals tussen deze en andere fracties van de bevolking. Binnen de bond groeit de onzekerheid in een klimaat van toenemende externe druk. Zo beperkte de functie van de bond zich geleidelijk aan steeds meer tot een niveau dat een steeds kleiner deel van de achterban en zelfs van de "Minoría Activa" kon aanspreken.

Het vervullen van de verschillende vakbondsfuncties zoals die waren ontworpen en uitgevoerd in de voorgaande etappe wordt steeds moeilijker en in dit klimaat manifesteert zich het begin van een machtsstrijd. We analyseren de reactie van het vakbondsbestuur ten opzichte van de nieuwe eisen en de konsekwenties daarvan voor een nieuwe strategie. Hoofdstuk VII besluit met een verslag van de dagelijkse gang van zaken binnen de bond in de weken voorafgaand aan de interventie en de direkte reactie op deze fundamentele wijziging door de leiders, de "Minoría Activa" en de achterbân.

Hoofdstuk VIII

Hier worden de konklusies van het onderzoek weergegeven. De ervaringen van de bond gedurende de opkomst en bloeiperiode van het "Sindicalismo de Liberación" (1966-1972) alsmede gedurende de periode van neergang (1973-1974). Tegelijkertijd wordt ingegaan op de behaalde suksessen en gebleken beperkingen in het licht van de vragen gesteld in de Inleiding. Het hoofdstuk besluit met enkele algemene opmerkingen over de rol van de vakbond en de daarbinnen werkzame krachten.

De studie van de strijd van het "Sindicato de Luz y Fuerza de Córdoba" laat enerzijds zien dat een vakbond zich niet hoeft te beperken tot economische belangenbehartiging in engere zin. Er is geen "ijzeren wet" die bepaalt dat de aktie zich tot één enkele funktie moet beperken, zoals verschillende akademische benaderingen stellen. De aktiemogelijkheden zijn ook ruimer dan het orthodoxe Leninisme veronderstelt. Tegelijkertijd is echter gebleken dat de vakbond geen revolutionaire doelstellingen kan verwezenlijken in de zin van het omverwerpen van een bepaalde sociale orde. Ze kan echter op doeltreffende wijze bijdragen aan de politieke en ideologische stijd - speciaal de eerste - zodat ze in die zin kan fungeren als de "hefboom van de nationale en sociale bevrijding". De ervaringen van "Luz y Fuerza" bevestigen ook het in essentie reagerende karakter van de syndikale organisatie en de kwetsbaarheid van het beleid onder invloed van een groot aantal factoren die ontsnappen aan de macht van een bepaalde vakbond en die op hun beurt ook weer

variëren met de conjunctuur.

Op een algemener niveau suggereert de Argentijnse ervaring dat in de perifere Latijnsamerikaanse kontekst, in de huidige fase van het accumulatieproces, het vakverbond niet de integratieve functie vervult zoals in de centrale kapitalistische formaties gedurende de overgang naar en konsolidatie van de monopolistische fase. Deze waarneming moet uiteraard gerelativeerd worden door te verwijzen naar de eigen kenmerken van dit proces binnen het kader van een specifieke nationale formatie en de verschillen binnen economische sectoren, bij een bepaalde conjunctuur.

De erkenning van de destabiliserende potenties van de syndikale aktie in het economische vlak betekent echter niet de vanzelfsprekende aanwezigheid van de wens om met de bestaande orde te breken, of de mogelijkheid om revolutionaire spanningen binnen het bestaande systeem op te roepen. De beperkingen van de vakbondsaktie, intern zowel als extern, zijn uitvoerig behandeld. Op het interne vlak zijn de vereisten van de rol van kontraktpartner in arbeidsovereenkomsten, de mechanismen van interne beheersing en de druk uitgaande van verschillende tegenstrijdige rollen, de sterkste beperkingen. Het belangrijkste is misschien het optreden als kontraktpartner omdat het de eisen beïnvloedt en respect afdwingt voor kollektieve overeenkomsten. De legaliteit van de bestaande industriële orde wordt erdoor bevestigd. Ook dwingt het de vakbond tot eenheid en discipline om afgedwongen koncessies veilig te stellen.

Van minder betekenis lijkt de beperking voortvloeiend uit de organisatorische apartheid van het vakbondsoptreden zolang de arbeidersbeweging kan beschikken (zoals in het geval van de "Delegación Regional Cordobesa") over een adekwaat integratiekader waarmee fragmentatietendensen kunnen worden tegengegaan en de objektieve eenheid van de arbeidersklasse op een hoger niveau blijft gehandhaafd.

Tenslotte komen we aan de tweede groep vragen uit de Inleiding. In het licht daarvan worden twee mislukte akties gezien: die van de "Agrupación de Activistas" en de voorhoede van het "Comité de Estudios", alsmede de "opstand van de

technici en ingenieurs". Daaruit blijkt dat er binnen de vakbond geen specifieke gedragswijze bestaat die bij uitstek representatief is voor de revolutionaire krachten die verkieszen binnen het kader van een vakbond te opereren.

Degenen die behoorden tot het Vakbondsbestuur dan wel tot een sector van de "Minoría Activa" hadden een gemeenschappelijk einddoel: een socialistische samenleving. Maar de specificatie van die doelstelling en de visie op de revolutie die daartoe zou moeten leiden, voerden tot verschillen bij de konkrete syndikale doelstellingen. Dit gold speciaal voor het verschil in nadruk op afzonderlijke aspecten van de betekenis van de bond als "hefboom voor de bevrijding".

Dat wil niet zeggen dat de potentiële rollen ervan een onbeperkte flexibiliteit kennen. Integendeel, de ondervinding van de mobiliserende krachten binnen de bond suggereert dat deze meningsverschillen juist aan de basis het duidelijkst waren, speciaal voor wat de naar voren gebrachte eisen betreft en bij de manier waarop de activist zijn gangbare taak vervulde. Zodra de voormalige revolutionaire activist wordt bevorderd tot kaderlid en de economisch belangenbehartigende rol van de bond accepteert, wordt hij het voorwerp van tegenstrijdige eisen en verwachtingen. Zijn bewegingsvrijheid is daardoor verminderd. Vandaar het potentieel konservatieve karakter van zijn gedrag, waaraan de militant ontsnapt. Zowel de rol van de leider als die van de activist/militant is daarom potentieel complexer dan de traditionele theorieën veronderstellen. Geen van beiden behoeft zich te beperken tot belangenbehartiging in engere zin. Zowel de een als de ander kan proberen de politieke en ideologische strijd te bevorderen. Ze ondervinden echter interne en externe beperkingen die in meer of mindere mate aan hun invloed ontsnappen en meer of minder gunstig zijn al naar gelang de conjunctuur.

LUZ Y FUERZA

LUZ Y FUERZA